

Terveysviestinnän monimuotokoulutus työelämän ja eri tieteenalojen rajapinnoilla

Terveys on vahvasti viestinnällistynyt: mediasta on tullut keskeinen terveystiedon lähde ja asiakkaat, terveyden asiantuntijat ja hoito-organisaatiot ovat monitasoisissa vuorovaikutussuhteissa keskenään niin median välityksellä kuin kasvokkain. Tarve terveysviestinnän monitieteiselle ja -ulotteiselle tarkastelulle on ilmeinen. Tässä artikkelissa kuvataan Tampereen yliopistossa toteutettua eri tieteenaloja sekä työelämää ja tutkinto-opetusta yhdistävää terveysviestinnän akateemista moduulia (5 op) sekä tarkastellaan toteutuksesta saatua opiskelijapalautetta.

Taustaa

Tutkimuskohteena ja käytäntönä terveysviestintä on laaja: siinä tarkastellaan terveyden eri ulottuvuuksiin (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) liittyviä viestinnän ja vuorovaikutuksen ilmiöitä ja prosesseja (Torkkola & Mäki-Kuutti, 2012). Näin ollen esimerkiksi riskiä tai sairautta voidaan tarkastella terveystieteellisenä tietona, mutta myös viestinnän vaikuttavuuden ja vuorovaikutuksessa jaettujen merkitysten näkökulmasta. Käytännössä terveysviestintää tuottavat, tulkitsevat ja soveltavat eri alojen asiantuntijat, joiden peruskoulutukseen ei juurikaan ole kuulunut terveyttä ja viestintää yhdistävää tarkastelua.

Tältä pohjalta Tampereen yliopiston kolmen tieteenalan – terveystieteen, puheviestinnän ja journalistiikan – yhteisessä verkostossa kehiteltiin vuonna 2014 akateeminen monimuotokoulutus, jonka tavoitteena oli avata monitieteistä näkemystä terveysviestintään sekä luoda uudenlaisia yhteistyötä eri tieteenalojen ja työelämän toimijoiden välillä. Tässä artikkelissa tarkastellaan pilottitoteutusta keväällä 2015 sekä vuoden 2016 toteutusta (vuoden 2017 toteutus on tätä artikkelia kirjoitettaessa vielä käynnissä).

Koulutuksen tavoitteena oli integroida terveystieteiden ja eri viestintätieteiden näkökulmia tarjoamalla yhteistä kurssia edellä mainittujen pääaineiden maisterivaiheen opiskelijoille. Lisäksi eri tieteenalojen näkökulmia haluttiin yhdistää työelämästä tulevien ongelmien ja tarpeiden kanssa. Näin työssä oleville, terveysviestintää tekeville ja suunnitteleville korkeakoulutetuille asiantuntijoille sekä erikoistuville lääkäreille, jotka olivat suorittamassa moniammatillista erikoistuvien lääkäreiden ja hammaslääkäreiden johtamiskoulutukseen laajaa kokonaisuutta (30 op), avattiin mahdollisuus työnsä monitahoiseen ja tutkimuspohjaiseen tarkasteluun ja kehittämiseen. Kytkeillä maisteriopintoja työelämän aitoihin kysymyksiin pyrittiin puolestaan tukemaan maisteriopiskelijoiden työelämätaitojen kehittymistä.

Koulutuksessa sovellettiin integratiivisen pedagogiikan lähtökohtia (Tynjälä, 2010; Virtanen & Tynjälä, 2013). Tavoitteena oli luoda vuoropuhelua eri tieteenalojen sekä teorian ja käytännön välille. Integratiivisella otteella tavoiteltiin osallistujien asiantuntijuuden kehittymistä, jossa olennaista on erilaisten tiedollisten elementtien, teoreettisen ja käsitteellisen tiedon, käytännön kokemustiedon, toiminnan säätelyä koskevan tiedon ja sosiokulttuurisen tiedon (Tynjälä, 2010) hyödyntäminen. Aitojen ongelmien ja niihin vastaamisen kautta haettiin teorioiden soveltamista käytäntöön ja toisaalta käytännön ja omien kokemusten ymmärtämistä teoreettisen tiedon avulla (ks. Tynjälä, 2010). Konstruktivistisen ajattelun (Loyens & Gijbels, 2008) mukaisesti pyrittiin keskustelemaan ja kollaboratiiviseen eli yhteisölliseen oppimiseen sekä tuottamaan selkeitä, yhteisiä tuotoksia (esim. blogikirjoitus, lehdistötiedote, kehittämis-tehtävä) moniammatillisissa ja -tieteisissä kontekstissa.

Terveysviestinnän monitieteinen monimuotototeutus

Pilottikoulutuksessa keväällä 2015 oli mukana 26 osallistujaa. Heistä maisteriopiskelijoita oli 19 ja työelämässä toimivia 9, joista viisi moniammatillisia johtamisopintoja suorittavia erikoistuvia lääkäreitä ja neljä erilaisissa terveysviestinnän tehtävissä toimivia ammattilaisia. Kevään 2016 toteutuksessa oli 30 osallistujaa, joista työelämässä toimivia viestinnän ammattilaisia oli viisi ja erikoistuvia lääkäreitä kuusi. Lähiapaamisia ja verkkotyöskentelyä yhdistävä monimuoto-opetus toteutettiin tammi- ja huhtikuun välisenä aikana. Toteutukseen kuului Moodle-verkkoympäristössä suoritettava orientaatio-osuus, jossa osallistujat perehtyivät tutkimuskirjallisuuden avulla terveystieteen, journalistiikan ja puheviestinnän näkökulmista terveysviestintään. Tavoitteena oli luoda riittävä yhteinen

käsitteellinen ja tiedollinen perusta, johon oppija voi ankkuroida lähitapaamisten sisältöä ja joka auttaa ryhmätehtävien tekemistä.

Orientaatiojakson jälkeen koulutuksessa oli kaksi lähitapaamista, yhteensä 4 päivää. Lähijaksojen työskentely koostui eri alojen asiantuntijaluennoista (aiheina mm. moniammatilliset vuorovaikutussuhteet, viestinnällä vaikuttaminen, kriisiviestintä, riskin käsite, sosiaalinen media ja terveys), pienryhmätyöskentelyn käynnistämisestä ja oppimistehtävien raportoinnista. Lähijaksojen välisillä etäopintojaksoilla osallistujat työskentelivät Moodlen verkkoalustalla sekä työstivät pienryhmissä oppimistehtäviä. Pienryhmät muodostettiin monitieteisesti ja työelämää hyödyntäen niin, että jokaisessa oli kunkin tieteenalan opiskelija, yksi työssä oleva viestinnän ammattilainen sekä erikoistuva lääkäri.

Koulutuksen keskeisin yhteisöllinen tuotos oli pienryhmissä toteutettava terveysviestinnän kehittämistehtävä. Tehtävien aiheita pyydettiin työelämässä olevilta jo koulutukseen ilmoittautumisen yhteydessä. Aiheet liittyivät esimerkiksi työterveyshuollon kehittämiseen, terveystapah-tuman järjestämiseen ja tietyn kampanjan viestinnän suunnitteluun. Näin pyrittiin varmistamaan, että kehittämistehtävien aiheet olisivat mahdollisimman aidosti käytäntöön kytkeytyviä. Olennaisina kriteereinä kehittämistehtävässä olivat tutkimusperustaisuus, monitasoinen terveyteen liittyvä viestinnän ja vuorovaikutuksen tarkastelu sekä toteutettavuus. Kehittämistehtävästä ryhmäläiset laativat lisäksi lehdistötiedotteen. Viimeisellä lähijaksolla pienryhmät esittelivät hankkeensa presentaatiotilaisuudessa, jossa ne saivat työstään asiantuntijapalautteen lopputyöstämistä varten.

Koulutuksen osallistujapalautte

Osallistujilta kerättiin laadullista palautetta ensimmäisten lähijaksojen jälkeen ja Learning cafe -menetelmällä koulutuksen viimeisissä lähitapaamisissa. Palautetta oli myös mahdollista kirjoittaa koko koulutuksen ajan nimettömänä Padlet-seinälle ja sitä saatiin myös henkilökohtaisissa sähköpostiviesteissä ja kehittämistehtävien yhteydessä. Saatu osallistujapalautte molemmilta vuosilta yhdistettiin ja analysoitiin temaattisesti.

Palautteissa mainittiin yleisesti moninäkökulmaisuus ja moniammatillisuus. Asiantuntijaluentoja pidettiin monipuolisina, ne tarjosivat ”erilaisia näkökulmia” ja luentojen ”näkökulmat olivat avartavia, toisiaan tukevia”, mikä viittaa uusien sisällöllisten yhteyksien luomiseen. Terveysviestintä hahmotettiin aiempaa moniulotteisempaan. Viestinnän haasteellisuus moniammatillisessa yhteistyössä konkretisoitui usealle. Lisäksi palautteista välittyi arvostava asenne moniammatillisuutta kohtaan:

”Avartavaa huomata, että [lääkärin] viesti ei välttämättä tullutkaan ymmärretyksi moniammatillisessa ryhmässä vaikka omasta mielestäni puhuin ihan ’yleiskieltä’.”

”Saatiin moniammatillista näkemystä ja oppi arvostamaan enemmän moniammatillista yhteistyötä.”

”Terveysviestintä on niin haasteellista, että kukaan ei osaa sitä yksin → moniammatillisuus kunniaan.”

Toisaalta näkökulmien runsaus koettiin myös pirstaleisuutena, ja jotkut kaipasivat syväluotaavampaa otetta. Joisakin palautteissa koulutukseen olisi toivottu enemmän journalistista näkökulmaa.

Vaikka koulutuksen sisältö arvioitiin monipuoliseksi ja erilaisia näkökulmia tarjoavaksi, teorian ja käytännön yhdistämisessä nähtiin myös toivottavaa. Koulutuksen lyhyt kesto ei tukenut käytäntöön soveltamista, ”liian lyhyt moduuli, jota voisi siirtyä substanssin hyödyntämiseen” ja yleisesti toivottiin yhteiselle keskustelulle enemmän aikaa. Palautteissa kommentoitiin myös pienryhmätehtävien aiheita.

”Miksi [ryhmätehtävien] aiheet olivat niin työelämä-lähtöisiä. Pohdin, annanko nyt asiantuntijuuteni il-maiseksi toisen työnantajan käyttöön. Toisaalta oman ryhmämme aihe tuntui mielenkiintoiselta ja sitä oli mielekäs työstää. Voisi kuitenkin miettiä, pitäisikö aiheiden nousta koko kurssin osallistujien keskuudesta, eikä vain niiden joukosta, jotka ovat sillä hetkel-lä työelämässä.”

Osallistujien erilainen tausta, opiskelutaidot ja elämän-tilanne tuottivat haasteita ryhmäprosessille ja verkostoitumiselle:

”Kurssin opiskelijat tulivat erilaisista taustoista eikä osalle tämänkaltainen työskentely ollut tuttua.”

”Ehkä työelämästä tulevien osallistujien ja opiskelijoi-den ote ei ole samanlainen.”

Erityisesti työssäkäyville ryhmätyö oli haastava. Ryhmätyön suunnitteluun ja verkostoitumiseen kaivattiin yleises-ti enemmän aikaa: ”ryhmätyön suunnittelulle liian vähän aikaa”, ”kasvokkain kohtaamista tarvitaan lisää”, ”emme ehtineet tutustua toisiimme”. Vahvempi ryhmäytymi-nen olisikin edistänyt teorian ja käytännön yhdistämistä. Lisäksi ohjaukseen liittyen pienryhmien oppimistehtäviin kaivattiin selkeämpiä ohjeita sekä ryhmien ohjaukseen yh-tenäisyyttä ja tiiviimpää yhteyttä pienryhmiin: ”ohjaajien palaute olisi voitu antaa ryhmäkohtaisesti suunnitelmas-ta keskustellen”. Erityisesti työssä olevat kaipasivat tukea verkkoympäristössä toimimiseen.

Koulutuksen työskentelymuotoja pidettiin monipuolisi-na: Erityisesti mainittiin ”osallistujille annettu vapaus va-lita työskentelytavat”, minkä nähtiin palvelevan sekä opis-kelijoita että työssä käyviä. Lisäksi hyvänä nähtiin ”riit-tävä vapaus kehitellä tehtävää oman ryhmän toimeksi-annon mukaisesti” sekä ”aikataulu, joka salli tehdä tehtä-viä omassa aikataulussa”. Nämä viittaavat toimivaan suh-teeseen valmiiksi tarjottujen ja toisaalta oppijoiden itsensä määriteltävissä olevien asioiden välillä.

Pohdinta

Palautteen perusteella integratiivisen pedagogiikan aja-tukset konkretisoituivat koulutuksessa. Lähitapaamisten

keskustelut sekä yhteisöllinen työskentely ja raportointi yhdistivät tieteenalojen käsitteellistä tietoa, osallistujien kokemuksellista tietoa sekä työelämän liittyvää sosiokulttuurista tietoa (Virtanen & Tynjälä, 2013). Samoin se, että tutkimuspohjaiset kehittämishankkeet vastasivat oikeisiin ongelmiin ja kytkeytyivät työyhteisöjen käytänteisiin konkretisoi käytännön ja teorian välisiä yhteyksiä. Molemmat, kokemusten jakaminen ja käytännön ja teorian yhdistäminen ovat työelämätaitojen kehittymistä tukevia pedagogisina toimintatapoja (Virtanen & Tynjälä, 2013). Jatkossa huomiota tulee kiinnittää yhteisten keskustelujen tukemiseen: riittävä aika keskusteluun antaa oppijalle mahdollisuuden analysoida ja arvioida eri alojen tietämystä sekä luoda niiden välisiä yhteyksiä (Cantell ym., 2009).

Huolenaiheena voidaan nostaa erillisyyden ja yhteisen välinen jännite: rakentuuko monitieteisyyden pohjalta riittävästi jaettua näkökulmaa vai jäävätkö eri tieteiden jäsenykset toisistaan erillisiksi silloiksi. Vaikka kehittämistehtävien loppuraportit ilmensivät yhdessä asetettua ja tarkasteltua tehtävää, yhdessä tuotetun tiedon tuottamisprosessi jäi varjoon. Millainen oli eri tiedetaustasta ja elämäntilanteesta tulevien osallistujien ryhmäprosessi? Miten ryhmässä onnistutaan hyödyntämään osallistujien osaamista? Ryhmätyöprosessin tukemiseen tulisikin kiinnittää enemmän huomiota ja varata siihen myös resursseja. Kehittämistehtävien aiheita on hyvä tarkastella myös omistajuuden näkökulmasta. Vaikka työelämässä toimivien kautta tulleet aidot tarpeet auttoivat teorian ja käytännön vuoropuhelua, tärkeä kysymys on, millainen omistajuussuhde opiskelijoilla syntyy aiheisiin: kuinka hyvin he kokevat valmiiksi annetun tehtävän tukevan toimijuuttaan.

Monitieteisyys kosketti myös suunnitteluryhmään osallistuneita yliopiston opettajia ja tutkijoita. Heille tarjoutui erinomainen mahdollisuus kehittää eri tieteenaloja yhdistävää ja niiden rajat ylittävää asiantuntijuutta sekä peilata omaa asiantuntijuuttaan käytäntö- ja työelämäperustaiseen tietoon.

Maija Gerlander työskentelee puheviestinnän yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston kielikeskuksessa. Heli Parviainen työskentelee yliopistopettajana terveystieteissä ja Satu Seppä suunnittelijana viestintätieteiden tiedekunnassa, molemmat Tampereen yliopistossa.

LÄHTEET

- Cantell, H., Pietikäinen, J., Willamo, R., Laakso, M., Nurmi, S. & Sjöberg-Tuominen, L. (2009). Tieteiden integraatio yliopisto-opetuksessa – esimerkkinä ympäristöalan monitieteiden sivuainekokonaisuus. *Yliopistopedagogiikka*, 16, (1), 6–19.
- Loyens, S.M.M. & Gijbels, D. (2008). Constructivist learning environments: introducing multi-directional approach. *Instructional Science*, 36 (5–6), 351–357.
- Torkkola, S. & Mäki-Kuutti, A.-M. (2012). Terveystiet ja sairaudet mediassa. Teoksessa M.-L. Honkasalo & H. Salmi (toim.), *Terveystietä kulttuurin ehdoilla. Näkökulmia kulttuuriseen terveystutkimukseen* (s. 105–130). Turku: K&H -Kustannus.
- Tynjälä, P. (2010). Asiantuntijuuden kehittämisen pedagogiikkaa. Teoksessa K. Collin, S. Paoloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.), *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. Koulutuksen ja työelämän näkökulmia* (s. 79–95). Helsinki: WSOYPro.
- Virtanen, A. & Tynjälä, P. (2013). Kohti työelämätaitoja kehittävää yliopistopedagogiikkaa – opiskelijan näkökulma. *Yliopistopedagogiikka*. Luettu 25.3.2017, <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2013/10/02/kohti-tyoelamataitoja-kehittavaa-yliopistopedagogiikkaa-opiskelijoiden-nakokulma/>.